

Uri Ferenc*

Magyar iskolák Baranyában és Kelet-Szlavóniában (1918-1955)

Magyar iskolahálózat a Délvidéken 1918-ig

1918-ig a Délvidéken a magyar iskolahálózat igen fejlett volt. Többek között volt 903 elemi iskola I-VI. osztályig, ahol 2634 tanító dolgozott. Ebből 645 iskolában magyar tannyelven, míg 179-ben szerb nyelven folyt a tanítás. Tizenhárom főgimnáziumból, tízben magyar, három gimnáziumban pedig szerb nyelven folyt a tanítás. Volt két kereskedelmi akadémia magyar és szerb nyelven. Két mezőgazdasági középiskola magyar nyelven. Volt négy tanítóképző: Szabadkán, Baján, Temesváron magyarul, míg Zomborban szerb nyelven.

Ezen kívül volt 31 polgári iskola, mind magyar nyelven. Dél-Baranyában és Kelet-Szlavóniában 16 községben volt 1918-ig magyar oktatás. Ezek a falvak: Bellye, Csúza, Darázs, Dárda, Hercegszőlős, Karancs, Kiskőszeg, Kopács, Kő, Laskó, Nagybodolya, Pélmonostor, Sepse, Újbezdán, Várdaróc és Vörösmart. Míg Kelet-Szlavóniában a következő magyar iskolák voltak: Dályahegy, Haraszi, Kórógy, Szentlászló, Nagypiszanica és Rétfalu.

A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság alkotmányának (1921. június 28.) 16. szakasza kimondta, hogy a nemzeti kisebbségeknek meg kell adni az elemi oktatás jogát saját anyanyelvükön, abban a keretben, amelyet majd a népiskolákról szóló törvény előír. Sajnos ezt a törvényt csak 1929. december 9-én hozták meg. Addig a kisebbségi iskolákat teljesen önkényesen az egyes politikai pártok érdekeinek megfelelően nyitották, vagy szüntették meg.

1922-ben Pribičević közoktatásügyi miniszter bevezette a név-elemző rendeletet. A kiadott törvény a népiskolákról elsősorban a magyarokat érintette. Ennek a törvénynek a lényege az volt, hogy a magyar gyerekek nemzeti hovatartozását nem a szülők nyilatkozata döntötte el, hanem az apa vezetéknéve, vagy az anya leánykori vezetéknéve. Ha az egyik vezetéknév szláv eredetű volt, a gyerekeknek kötelezően szerb tannyelvű iskolába kellett járnia. Az indokolás az volt, hogy a valamikori elmagyarosított szláv családokat, vissza kell téríteni a szlávsvághoz. Na-

---

* Uri Ferenc, nyugalmazott történelemtanár, Újvidék

gyon sok magyar gyermeket, habár nem tudtak szerbül, szerb tannyelvű iskolákba kényszerítettek.

Az ilyen elbírálás ellen a délvidéki magyar politikusok erőteljes és hosszantartó harcot folytattak, de reménytelenül, mert 1929-ig nem változott a helyzet.

A megmaradt magyar tanítókat mindig arra emlékeztették, hogy elsősorban állami tisztviselők, s csak azután magyarok. A kinevezett tanfelügyelők nem tudtak magyarul. A magyar tanulók szerbül magolták a tananyagot, amit egyáltalán nem értettek. A magyar szülők tömegesen írárták át gyermekeiket az államnyelvű (szerb) iskolákba. A magyar iskolák, az elemiktől a középiskolákig rohamosan sorvadtak. A magyar tanulók létszáma egy tizedére csökkent.

Az államhatalmi változás 1918 után nagyon sok magyar tanítót és tanárt Magyarországra kényszerített, így csak kisebb részük maradt szolgálatban. Az itthon maradt magyar tanítóknak elismerték képesítésüket, amelyet a magyar állami tanítóképzőkben szereztek, de három éven belül pótállamvizsgára kötelezték őket. Ez a vizsga, tulajdonképpen, szűkített tanítói diplomavizsga volt, megnehezítve a többség sorsát, mert a vizsgát kizárólag szerb nyelven kellett letenniük. Nagyon sok tanító, tanár eddig egyáltalán nem beszélt szerbül. Sok magyar tanító, tanár nem volt hajlandó hűségesküt tenni az új hatalomnak, ezért más foglalkozás után nézett.

1920-után megszüntették az összes magán- és vallási iskolát, vagy pedig állami iskolákká nyilvánították őket. Nagyon nehéz helyzetben voltak az idősebb magyar tanítók, akik addig tiszta magyar környezetben éltek és dolgoztak. A sikertelen vizsgák után, tömeges volt a nyugdíjba vonulás és felmondás.

Az akkori közoktatásügyi szervek, úgy oldották meg a magyar tanítók további sorsát, hogy tiszta szerb környezetbe helyezték őket. Így például Pogány Jenőt, aki nem tudott szerbül, Gombosról Požarevac környékére, Sig faluba helyezték át, hogy szerb osztályban dolgozzon. Tolmáccsal utazott el a szolgálati helyére.

Vasvári Istvánt Pancsováról Zajearba, Kovács Antalt Zomborból egy kis šumadijai faluba, míg Dzubai Istvánt, Császár Gyulát és Engyel Ferencet, az újvidéki magyar gimnázium tanárait, Novi Pazarba helyezték át.

A magyar tanítók száma 1920-ban mindössze alig 300 volt. 1933-ig nem volt magyar tanítóképzés – egyetlen magyar tanítóképző sem létezett Szerbiában. A tanítók száma állandóan csökkent, 1940-re

alig haladta meg a kétszázat. Amíg a magyar tanítóság száma csökkent, a szerb tanítók száma a magyar osztályokban állandóan növekedett. Csupán Újvidéken 1930-ban a magyar tagozatokon a tanítók 80 százaléka szerb volt. Hasonló volt a helyzet a többi vajdasági helységekben is.

1921-től 1925-ig a szerb közoktatásügyi szervek tanfolyamokat szerveztek a magyar tanítóknak, Szabadkán 100, Pancsován 70, Verbásson pedig 15 magyar tanítónak. A tanfolyamokon a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság történelmét és földrajzát és szerb nyelvet tanítottak. Amellett tanították a szerb népmondákat, a szerb nemzeti táncot, a kólót és gyermekjátékokat szerb szöveggel.

1936-ig mindössze 90 magyar tanító maradt meg azok közül, akiket a monarchiától örökölt a szerb hatalom.

Így 1920 és 1932 között 127, majd 1932 és 1939 között 120 magyar fiatal szerzett tanítói oklevelet. Ha hozzáadjuk a Versecen és Újvidéken végzetek számát (körülbelül 20), akkor 1939-ig összesen 267 magyar tanító szerzett szerb nyelven diplomát. Ez a magyar szakkáder politikailag és eszmeileg legjobban beilleszkedett az akkori társadalomba.

A magyar tanítóknak volt egy harmadik csoportja is, akik a belgrádi magyar tanítóképzőt végezték el. Még az 1933-34-es tanévben az első osztályba beiratkozott 15 tanuló. A Sándor király ellen elkövetett merénylet után, 1936-ig megszüntették a magyar tanítóképzést. Azután pedig minden évben 20 tanulót vettek fel a magyar osztályba.

A magyar tanítóképző megnyitása alkalmával 1933. március 30-án dr. Radenko Stanković a Szenátusban a következőket mondta: „Itt vannak a magyarok, akik türelmesen és elégedetten élnek. Részükről eddig nem volt semmilyen kérelem, de panasz sem. Ilyen magatartással, megérdemelték, hogy magyar tanítóképzőt kapjanak!” (Idézet a szabadkai Naplóból).

Dr. Szántó Gábor a Képviselőházban, azt állította, hogy a tanítóképző megnyitásával, a magyar nemzeti kisebbség minden problémáját megoldották a Jugoszláv Királyságban.

A szegény sorsú magyar fiatalok Belgrádban olyan helyzetben voltak, hogy életükről valóságos hőskölteményt lehetne írni; arról, hogy milyen rettenetes nyomorban éltek és tanultak, különösen a belgrádi egyetem magyar hallgatói. A diáktanyákon sokszor 8-10 magyar ifjú is össze volt zsúfolva egy szobában. Ezek mind kisiparosok, kiskereskedők, nehéz sorban vergődő gazdálkodók gyermekei voltak.

Az anyagi nyomorúság volt a legnagyobb és legfontosabb jellemzője a belgrádi magyar diákéletnek. Ezek a szegény sorsú magyar diákok, diáklányok találkoztak, összejöttek egy-egy nyomorúságos diák-tanyán, ahol tervezgettek és a sok tervezgetésből 1933-ban kialakult az első belgrádi magyar diákszervezkedés. A magyar egyetemi hallgatók kénytelenek voltak pártfogó után nézni. Segítőjük dr. Szántó Gábor szabadkai orvospolitikus lett, a belgrádi kormányzat kedvence, akinek éppen azért, hogy valamilyen eredményt mutathasson fel, igen előnyösnek látszott az, hogy a magyar diákok pártfogója legyen. Dr. Szántó Gábor utánjárására megkapta a belgrádi magyar diákság az engedélyt az egyesület alakítására.

A belgrádi magyar diákok egyesülete 1933 virágvasárnapján alakult meg és a Bólyai Farkas Magyar Diákegyesület nevet vette fel. Komáromi József Sándor lett az elnök, Kezes Béla az alelnök, Csapó Sándor titkár, Tunner Aladár a pénztárnok, Kovács Sztrikó Zoltán az irodalmi szakosztály vezetője. A tagság létszáma hamarosan elérte az ötvenet. Az Egyesület elsődleges feladata volt, hogy a Belgrádban tanuló magyar diákifjúságnak otthont, segítséget biztosítson és hogy a diákságot magyar szellemben neveljék. Elképzelhetetlen nyomorúságban sínylődött a Belgrádban tanuló magyar diákság túlnyomó része. A diákok egy része abból tartotta fenn magát, hogy kora hajnalban felkelt és tejki-hordással keresett némi pénzt. Nagyon sok diáklány éttermekben és kávéházakban dolgozott felszolgálóként. A magyar diákok között akadtak kávéházi muzsikuskok, éttermi pincérek. Nem egy szegény magyar diák azzal kereste kenyerét, hogy a pályaudvarról csomagot szállított.

A belgrádi magyar tanítóképző igen nehéz körülmények között dolgozott. A vajdasági magyarság anyagi segítsége nem maradt el, elsősorban a Tisza-menti községeknek köszönve. Az internátus teljes magyar szellemi vezetés alatt állt. Egyik kimagasló vezetője Vondra Gyula, belgrádi magyar katolikus lelkész volt, aki elsősorban igazi magyar szellemben nevelte a növendékeket. A belgrádi tanítóképzőből kikerült fiatal tanítók többnyire rögtön állást kaptak az észak-bácskai tanyai iskolákban.

1934 márciusában az egyesület kitűnően megszervezett menzát¹ nyitott, amely rögtön 40 szegény magyar diáknak biztosított étellemezést. A menzán a felszolgálást a szegény diákok maguk végezték, hogy ke-

---

¹ Az egyetemi hallgatók olcsó, közös étkezője.

vésbé kelljen megterhelni a magyar közösséget. 1934 őszén a menza mellett egy diákothont is létesítettek, úgyhogy azoknak a magyar diákoknak, akik addig tömegszállásokon húzták meg magukat, éjjel dolgoztak és nappal holtfáradtan jártak az előadásokra, ezután emberséges életmódot tudott az Egyesület biztosítani.

Az otthon színvonalas önképzésre adott alkalmat, mert az otthonban nem csak összejöttek, találkozhattak, de szórakozhattak is a belgrádi diákok. Az első időben 43 tanulót vettek fel az otthonba, havi 600 dináros befizetéssel. (Ez sem volt kevés, mert egy működő tanítónak akkor átlag ezer dinár volt a havi fizetése!) Vondra Gyula közbenjárására a belgrádi Magyar Nagykövetség anyagilag is segítette az otthont, így a bentlakó diákoknak csak 50 százaléka fizette az ellátás teljes költségeit.

1939-ig mindössze 13 magyar tanító diplomázott a belgrádi tanítóképzőben, ezek közül egyet Macedóniába, egyet Szlavóniába, kettőt Šumadijába, egyet Szerémségbe szerb tagozatra, míg a többi nyolc tanítót Vajdaságba, magyar tagozatokra helyezték el.

A belgrádi magyar tanítóképzőben minden tanár szerb volt és csak hárman tudtak magyarul. Az 1939/1940-es tanévben csak három tantárgyat tanítottak magyarul: magyar nyelvet, hittant és a pedagógiai csoport tantárgyait, míg a többi tantárgyat szerb nyelven. A tanulók hente egyszer eljártak hospitálni² a belgrádi magyar elemi iskolába.

A tanítóképző magyar diákjai mindannyian szegény sorsúak voltak – a gazdagok nem tanultak tanítónak. Ösztöndíj nem létezett, a magyar nagykövetség is rendszertelenül adta a segílyt. A vajdasági magyar politikai szervezetek a belgrádi diákothont fenntartására önkéntes adományokat gyűjtöttek. Így 1935. március 18-án az újvidéki Reggeli Újság a következőket írta: „Magyarok! Segítsetek a belgrádi magyar tanítóképző diákjainak! 20.000 dinárral tartoznak az államnak, féltő, hogy a tanulók emiatt abbahagyják a további tanulást.”

1918-1940-ig 280-300 magyar tanító szerzett diplomát. Hogy ez milyen elenyésző szám, bizonyítja az is, hogy csak Szabadkán és környékén 1938-ban 140 tanítóra volt még szükség!

A belgrádi egyetemen 1940-ig 8 magyar orvos, 10 magyar tanár és két magyar mérnök szerzett oklevelet. A magyar egyetemi hallgatók többségben inkább Zágrábot választották, mint Belgrádot. A zágrábi egyetemen 1920-1940-ig 294 magyar egyetemi hallgató szerzett diplo-

---

² Iskolai óra látogatása tapasztalatszerzés céljából.

mát: 70 jogász, 75 katolikus teológus, 22 orvos, 53 gyógyszerész, 9 műszaki mérnök, 1 állatorvos, 2 képzőművész, 1 szobrász, 5 múzeumi konzervátor és 11 középiskolai tanár.

Mindezek miatt a nemzeti kisebbségek – köztük a magyarok is – nem érezték hazájuknak a Jugoszláv Királyságot és másfelé kezdték keresni helyzetük javulását. 1940 elején a Bólyai Farkas Magyar Diák-egyesület belgrádi bálja valóságos magyar ünnep volt. A bálon megjelent báró Bakách Bessenyei György magyar belgrádi nagykövet, Várady Imre szenátor³ és a magyar közélet minden vezető személyisége.

A baranyai elemi népiskolák

Dél-Baranyát 1941. április 13-ig magyar csapatok szállták meg.

Már májusban hozzáláttak az iskolarendszer újjászervezéséhez. Ezt a feladatot a Pécsi II. Fokú Tanügyigazgatási Kirendeltség látta el. Semmilyen középiskolát nem létesítettek. Négyosztályos elemi népiskolákat pedig Bellyén, Csúzá, Darázson, Karancson, Kopácson, Dárdán, Pélmonostoron, Sepsén és Várdarócon, míg nyolcosztályos elemi népiskolákat viszont Kiskőszegen, Laskón, Újbezdnában és Vörösmarton alakítottak.

Egyes falvak tanítói 1941-1944-ig a következők voltak: Csúza (Suza): Zsilli Dániel, Horváth Jolán és Tubics Gabriella. Bellyén: Uszódi Irma, Halászné Szabó Etelka, és Füzi Szaniszló. Darázson (Draž): Lossányi József, Gyulainé Kovács Irén. Karancson: Molnár Elek, Piger Zoltán, Pálfi Lenke, Szende Gyula és Szőke Gyula. Kopácson: Bagoly József. Kiskőszegen (Batina): Kaszás Viktoria, Keresztes Irén és Lovas Kornél. Laskón (Lug): Nagy Erzsébet, Gompó Sándor, Berci Pálné és Kaltneher József. Nagybodolyán: Ernich Gabriella, Szekeres Vilmos, Gulyás János, Medgyesi Etelka, Medgyesi Anna és Zima Imre. Dárdán: Lászlóné Lászlófi Olga. Sepsén: Kondor Béla, Pesti Verica, Kovács Lajos, Krleža Josip, Jasenović Josip (ők is magyarul tanítottak), Horváthné Gyarmati Erzsébet és Ernich Gabriella. Várdarócon (Vardarac): Lainer Antal, Piros István, Szabó János, Kaszás Viktoria, Kozma Anna és Uszódi Irma. Vörösmarton: Danóczi Balázs. Möller György, Rumpf Kálmán, Varga Katalin, Vas Irén, Piszarics Edit, Fazekas Miklós, Istvándi Aranka és Horváth Medárd.

---

³ A Jugoszláv Királyság kétkamarás országgyűlésének, a Szenátus tagja.

A baranyai és kelet-szlavóniai magyar elemi iskolai oktatásról

Abban az időben, a kezdeti nehézségek ellenére (tanteremhiány, pedagógushiány), megnehezítették a tanítást a magyar tannyelvű iskolákban. Ekkor létesült a vörösmarti magyar algimnázium, kollégiummal egyetemben. A tanulók soraiból nőttek ki a fiatal magyar nyelvű szakemberek, akik megvalósították az egyenrangú nyelvhasználat jogát. 1945-ben a következő baranyai és kelet-szlavóniai helységekben nyitották meg a magyar elemi I-IV. osztályát: Kiskőszeg, Vörösmart, Csúza, Darázs, Sepse, Laskó, Várdaróc, Kopács, Kórógy, Haraszi és Dálya-hegy.

A pedagógusok évekig hangoztatták az anyanyelvű oktatás fontosságát és előnyeit. Számtalan szülői értekezleten győzögettek meg a szülőket, hogy végzett tanítványaik zökkenőmentesen folytathatják tanulmányaikat szerbhorvát nyelven is. A szakemberek már régen tisztázták, hogy a gyermeki lélek anyanyelvén közelíthető meg a legkönnyebben, hogy ezen a nyelven tudunk legmélyebb érzelmeket kelteni és fejlethetetlen élményeket nyújtani. Mindenki legkönnyebben, leggyorsabban és legeredményesebben anyanyelvén tanul.

1946-ban Horvátország nyolc községének területén 36.000 magyar lakos élt.

A népi és nyelvi hagyományaink ápolása és fejlesztése sajátos megoldást kívánt. Ezért alakult meg a Magyar Nemzetiségi Szövetség, majd 1949. november 29-én Eszéken a Horvátországi Magyar Kultúr- és Közoktatási Szövetség (a későbbi HMSZ).⁴ Ennek első titkára Vörös László volt.

A Vajdaságban már 1945 őszén megkezdték a magyar tanítóképzést. A szabadkai „C” tanító tanfolyamon Baranyából hatan, Kelet-Szlavóniából pedig négyen vettek részt. Baranyában is nagy volt a tanítóhiány. A pedagógusok száma szabta meg a magyarul oktató iskolák számát. Gyakran előfordult, hogy egy magyar tanító két szomszédos falu iskolájában is tanított. A fiatal tanítók nehéz körülmények között, két váltásban végeztek oktató-nevelő munkát. Ezenkívül, tovább képezték magukat és vállukon viselték a népművelés, nyelvápolás, hagyományörzés, a művelődési élet szervezésének összes terhét is. Az akkori iskola-rendszerben az elemi (I-IV. osztályából), tehát a falusi elemi iskolából nem lehetett középiskolába (Szabadkára és Újvidékre) iratkozni. Ezt a

---

⁴ Horvátországi Magyar Szövetség.

problémát 1949-ben úgy oldották meg, hogy Vörösmart adott otthont egy algimnáziumnak (kollégiummal)⁵. Az V-VII. osztályba járók a hetedik végén kisérettségít tettek. Így lett Vörösmart magyar tannyelvű központi iskola.

1945 után az egyes baranyai helységeekben a következő tanítók dolgoztak: Sepsén Horváth Medárd, Rotherecz Mária, Horváth József, Zima Anna és Zima Imre. Laskón: Szőke Gyula, Csikesz Ferenc, Molnár Elek, Szöllősi Mária, Torkos Gyula, Lavenka Gyula és Nográdi Dezső. Kopácson: Kettős Gizella, Tóth Lajos, Zsilli Endre, Uszódi Irma, Gulyás József, Troszt Sándor és Pataki András. Várdarócon: Sarnyai Mária, Kedves László, Kéry Lajos és Hasznos Valéria. Kisköszegen: Siládi Slavko, Siládiné Major Mária, Sajdel Terézia, Sajdel Béla, Piri István és Tausz Imre. Kőn: Knittel Jakab, Simonyi Béláné és Szilágyi Mária.

A vörösmarti algimnáziumról

– *Merki Ferenc, Vörösmart*⁶ –

Egész Horvátország területén az egyetlen magyar tannyelvű hétosztályos iskola illetve algimnázium, 1949-ben alakult meg Vörösmarton. A falu nagyvendéglőjét alakították át iskolává, melyet csak fokozatosan tudtak ellátni, szükséges felszereléssel.

Az első tantestület tagjai Molnár Pál igazgató, Tóth Lajos, Zapletán Mária, Schneider Júlia, Merki Ferenc és Rumf Kálmán volt. A fiatal tantestületnek felelősségteljes feladattal kellett megbirkóznia. Baranyában és Szlavóniában nagy volt az iskola iránt érdeklődés. Hamarosan diákkonyhát kellett nyitni. Néhány év múlva az iskola mellett 35 tanulót befogadó kollégium nyílt a vidékiek számára.

A vörösmarti algimnázium végzett tanulói előtt megnyílt az út a vajdasági magyar gimnáziumokba és szakközépiskolákba. A drága városi ellátás miatt hiába volt az iskoláztatás ingyenes, csak a jómódú szülők gyermekei folytathatták tanulmányaikat anyanyelvükön.

Az akkori Magyar Kultúrszövetség ösztöndíjzással igyekezett a szegény sorsú tanulókon segíteni és egyben az állandó tanítóhiányt enyhíteni.

Az iskola kérésére 1952-ben a felső oktatásügyi hatóságok engedélyezték a felső gimnázium első osztályának megnyitását Vörösmarton.

---

⁵ Tanulmányi és nevelési feladatokat is betöltő diákotthon.

⁶ Zmajevac.

A tanulók létszámának csökkenése miatt a második osztály megnyitására sajnos már nem került sor.

Az 1945/46-os iskolaévben a hatosztályos iskolának 141 tanulója volt, három tanítóval.

1949/50-es iskolaévben a hétosztályos algimnáziumnak 237 tanulója volt, az oktatást pedig három tanító és három tanár látta el.

1951/52-es iskolaévben a nyolcosztályos általános iskolának 274 tanulója volt, négy tanítóval és négy tanárral.

A baranyai magyar iskolák az ötvenes évek első felében

A szabadkai tanítóképző végzős diákjai közül az 1949/1950-es tanévben Baranyába helyeztek 15-20 tanítót, köztük Medgyesi Etelkát és Annát, Zima Imrét, Urban Ilonát, Hasznos Koncz Valériát, Kovács Verát, Sarnyai Máriát, Márton Borbálát, Petrik Lászlót, Major Máriát, Fekete Katalint és Gájics Annát.

A tanfelügyelők ekkor Krleža Josip (Eszék) és Krčmarov Predrag (Pélmonostor)⁷ voltak. Ők ellenőrizték a magyar iskolákat; mindketten jól tudtak magyarul.

A tanítókat azokban az években nem kérdezték meg hol akarnak tanítani. Tervszerű elosztás történt. A tartományi tanügyi hivatalban központilag döntötték el, ki hova kerül. Ha valaki nem fogadta el a kijelölt helyet, erőszakkal kényszerítették – rendszerint fegyelmi eljárás lett belőle.

A baranyai magyarságnak, továbbra is a vörösmarti hatosztályos elemi iskola jelentette a továbbtanulási lehetőséget, amely sok évtizeden keresztül igen fontos szerepet töltött be a terület művelődési életében. Krleža Josip tanfelügyelő közbenjárására algimnáziumot nyitottak Vörösmarton. Ekkor már komoly gondot okozott a tanári káder biztosítása. Merki Ferenc előbb tanára, majd igazgatója lett az algimnáziumnak, amelyből hamarosan nyolcosztályos általános iskola lett. A tanárok között ott találjuk Baranyai Schneider Júliát, (aki továbbra is fáradhatatlanul tanított és kutatott), Sturcz Józsefet, aki a zenei ismereteket tanította.

A csúzai, sepei, kiskőszegi, darázsi, kopácsi, laskai, várdaróci, kórógyi diákok Vörösmartra jártak kísérettségi bizonyítványt szerezni, majd később oda jártak a nyolcosztályos iskolába, hogy utána alkalmuk legyen beiratkozni valamelyik gimnáziumba vagy szakközépiskolába.

---

⁷ Beli Manastir.

A vörösmarti Nyolcosztályos Általános Iskolának az 1951/1952-es tanévben 274 tanulója volt. Négy tanító és négy tanár látta el a pedagógusi- és oktatómunkát.

A Drávaszög szerelmese (Dr. Horváth Veronika)

Baranyai Schneider Júlia, egész életét a Drávaszög magyarságának szellemi múltja és jelene foglalkoztatta. Minden gondolatát, szinte a megszállottságig, egyetlen vágy megvalósítása töltötte be: megmenteni a pusztulástól az egyre vesző szellemi emlékeket és felmutatni azokat az értékeket, amelyeket a régió adott az egyetemes magyar kultúra számára.

Schneider Júlia (írói nevén Baranyai) 1906-ban született Monyoroson. A család életében az első komoly változást az édesapja halála hozta. Ekkor, 1946-ban édesanyjával Vörösmarra költözött. Itt vettek házat és itt élt 1989-ig, haláláig.

Tanulmányait Pécsen, gimnáziumban és a Pedagógiai Főiskolán folytatta, ahol magyar- német szakos tanári oklevelet szerzett.

Az első tanári állomáshelye Kragujevac, ahol három évet tölt, majd néhány évig Eszéken a gimnáziumban tanít. Ezután következik Vörösmart, az algimnázium. A nagy múltú iskola, a szűkebb szülőföld és az otthon varázsa ekkor úgy megejtette, hogy többé sohasem vált el tőle.

Vörösmarti tanársága a mindenkori pedagógusmunka legszebb példája. Schneider Júlia úgy tanított, hogy maga köré gyűjtötte tanítványait és szinte észrevétlenül avatta be őket a tudomány rejtelseibe.

Az iskolai irodalom és nyelvtanításban nélkülözhetetlennek tartotta, hogy legtehetségesebb tanítványai írásai számára publikálási lehetőséget biztosítson. Ezért indította meg „Hegyalja” címen az iskolaújságot, amely szerény kivitelű, sokszorosított példányokból állt.

Baranyai S. Júlia sok kitűnő író, művészt nevelt a délvidéki magyarságnak. Innen indult Uta Mária költőnő, Gyurkovics Hunor festőművész, Faragó Árpád színész, dr. Bosnyák István és még sokan mások.

A tanári munkát kitartó, hosszas, tudatos kutatói és gyűjtői szenvedéllyel vegyes írói tevékenység tette teljesebbé, gazdagabbá. Életcélja a múlt emlékeinek kutatása és gyűjtése, az irodalom, a történelem, a régészet, a nyelvészet és a néprajz tudományának ismeretében a baranyai vonatkozások kiszűrése és egybegyűjtése.

Baranyai S. Júlia, aki egész életét Vörösmart és a tágabb szülőföld, a Drávaszög szolgálatában töltötte, nem csak a múlttal, de a jelenben a jövővel is foglalkozott. Tevékeny részese volt az 1949-es nagy

változásoknak, amelyek a vörösmarti nyolcosztályos algimnázium, Horvátország akkor egyetlen magyar középiskolája megnyitásához kapcsolódnak.

Tóth Lajos (Csúza, Baranya, 1924. március 29.)

A polgári iskolát Apatinban végezte. A tanítóképzős tanulmányait Belgrádban kezdte, majd Újvidéken folytatta és 1946-ban Versecen szerzett tanítói oklevelet. 1948-ban a spliti Tanárképző Főiskolán megszerzi a történelem-földrajz szakos tanári diplomát. Ezenkívül 1962-ben a Belgrádi Egyetem Pedagógiai Szakán tanári oklevelet szerzett. Közben 1968-ban a szegedi József Attila Tudományegyetemen a bölcsészettudományok, míg a Belgrádi Egyetem Politikai Tudományok Karán a politikai tudományok doktorává avatják.

1946-1947-ig Kopácson tanító, 1948-1949-ig Brčkon gimnáziumi tanár, 1949-1953-ig Vörösmarton az algimnázium tanára. 1953-1975-ig Szabadkán tevékenykedett. Előbb a Hatos számú általános iskola tanára, majd igazgatója. 1955-től a szabadkai község tanügyi tanácsosa, majd a Járási Pedagógiai Intézetben dolgozott. 1968-tól a Tanárképző Főiskola tanára és egy időben igazgatója is.

1975-1989-ig Újvidéken dolgozott. Előbb az Újvidéki Egyetem Természettudományi Karán docens; 1982-től egyetemi rendkívüli tanár, majd 1987-ben egyetemi rendes tanárrá válasszák a pedagógiai tudományok oktatására szerb és magyar tannyelven. Ugyanakkor a Bölcsészettudományi Karon is tanít pedagógiát magyar tannyelven a nyugdíjaztatásáig.

Több könyvet, monográfiát és számos tanulmányt jelentetett meg, elsősorban az oktatással, iskolapolitikával kapcsolatosan. Számos munkájában foglalkozott a vajdasági magyar tannyelvű iskolákkal és iskolahálózattal. Ezenkívül tankönyveket is írt.

Felhasznált irodalom:

1. A Horvátországi Magyarok Szövetsége évkönyve 7, 8, 9. és 10. szám, Eszék, 1970.
2. Tóth Lajos, Magyar nyelvű oktatás a Vajdaságban 1945-től napjainkig. Életjel Kiadó, Szabadka, 1994.
3. Baranyai Júlia, Vízbe vesző nyomokon, Forum Könyvkiadó, Újvidék, Hun Cro Sajtó, Eszék, 1976.